

Høgskolen i **Hedmark**

Hamar

Marianne Solbakk

Bacheloroppgave

Omsorg i barnehagen

Caring in Kindergarden

Bachelor Barnehagelærerutdanning

2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Denne oppgaven er skrevet i sammenheng med barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Hedmark og omhandler omsorg. Jeg ønsker å takke min veileder Kristin Elisabeth Sjøby for god veiledning gjennom min bacheloroppgave. Kristin har gitt meg verdifulle råd som har vært konkrete og tydelige. Hun har gitt meg en rik referanseliste over relevant litteratur som også har vært til god hjelp. Hun har visst stort engasjement under veiledningene og derfor støttet meg og gitt meg motivasjon til å skrive om dette viktige temaet som omsorg er.

Ønsker også å takke de to barnehagene jeg fikk komme til for å gjøre intervju. Takk til dere fire som ble intervjuet for at jeg fikk litt av deres dyrebare tid i barnehagen og for at dere var så interesserte og engasjerte for å gi meg deres tanker og perspektiver på mine spørsmål.

Innholdsfortegnelse

FORORD	4
NORSK SAMMENDRAG	7
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	8
1. INNLEDNING	9
1.1 PRESENTASJON OG AVGRENSING AV PROBLEMSTILLING	10
1.2 BEGREPSAVKLARING	10
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	11
2. TEORETISK BAKGRUNN	12
2.1 HVA ER OMSORG?	13
2.2 NATURLIG OG ETISK OMSORG	14
2.3 Å MØTE BARNET MED OMSORG	15
2.4 DOKUMENTASJON	16
3. METODE	18
3.1 KVANTITATIV OG KVALITATIV METODE.....	18
3.2 DOKUMENTANALYSE	19
3.3 INTERVJU	19
3.4 FORBEREDELSE TIL INTERVJU	20
3.5 ETISKE RETINGSLINGER	21
3.6 KILDEKRITIKK.....	21
4. PRESENTASJON AV RESULTATER	22
4.1 HVORDAN FORSTÅR BARNEHAGEANSATTE OMSORGSBEGREPET?	22
5. PRAKSISFORTELLING	25
6. DRØFTING	26
6.1 DRØFTING AV INTERVJU.....	26
6.2 DRØFTING AV PRAKSISFORTELLING	29

7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	32
8. LITTERATURLISTE	33
VEDLEGG 1: FØLGESKRIV FRA HØGSKOLEN I HEDMARK	35
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	36

Norsk sammendrag

Denne bacheloroppgaven redegjør for omsorgsbegrepet i barnehagen med problemstillingen «Hvordan forstår barnehageansatte omsorgsbegrepet og hvordan synliggjøres dette gjennom dokumentasjon i barnehagen?». Formålet med oppgaven er økt kunnskap og forståelse, gi begrepet dybde og løfte det frem. Erfaringsbasert kunnskap viser at det er økt press på kartlegging og dokumentasjon av aktiviteter og læring. Dette er bra og spennende. Men med økt fokus på noe, vil noe annet stå i fare for å komme i skyggen og det er stilt spørsmål til om omsorg usynliggjøres.

For å besvare problemstillingen inneholder oppgaven teori om dokumentasjon, omsorg, naturlig og etisk omsorg og den omsorgsfulle væremåte. Det er benyttet to metoder; intervju og dokumentanalyse for å innhente datamateriale, som senere drøftes. Det viser seg at god, men også mindre god omsorg eksisterer i barnehagen. Det er antagelser om at ytre faktorer som press fra politiske hold, lite bemanning og barnehageansattes egne erfaringer kan få negative konsekvenser for barnas omsorg.

Engelsk sammendrag (abstract)

This bachelor thesis explains the *care concept* in kindergartens with the question "How does the kindergarten staff interpret the *care concept* and how is it made visible through documentation?". The purpose of this paper is increased knowledge and understanding, giving the term depth and lifting it up. Experience- based knowledge shows that there is increased pressure on mapping and documenting activities and learning, which is good and exciting. However, with increased focus on some parts, anything else stands a danger of being overshadowed and it is questioned whether care is made invisible.

To answer this topics this paper contains theory and documentation regarding care, natural and ethical care and the caring demeanor. Two methods are used; interviews and document analysis to collect data, which is later discussed. It turns out that both good and less good care exists in kindergarten. There is an assumption that external factors like political pressure, understaffing and kindergarten employees' own experiences can have negative consequences for children`s care.

1. Innledning

I denne bacheloroppgaven skal omsorgsbegrepet i barnehagen løftes frem gjennom teori, intervju, praksisfortelling og drøfting. Oppgaven vil også handle om omsorg knyttet til dokumentasjon. Min førforestilling om omsorg i barnehagen ble utfordret under et av mine praksisår og jeg ble derfor nysgjerrig på omsorgens plass i barnehagehverdagen. Gjennom utdanningen som barnehagelærer har jeg tilegnet meg kunnskaper om omsorg, men i praksis har jeg erfart at det ikke er et tema som står på dagsplanen eller i dokumentasjon. Mange spørsmål dukket opp om blant annet hvordan omsorg vurderes og hva ansatte i barnehagen tenker i forhold til dette. Jeg har blitt spesielt opptatt av omsorg i barnehagen siden jeg har observert at det gjerne kommer i skyggen av læring og mål som de voksne må strekke seg etter, for eksempel fra politisk hold som kartlegging. Dette kan komme i strid med utsagt fra rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og Barnehageloven.

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Lovdata, 2005, § 1 Formål, 1. ledd). Omsorg skal ivaretas, mens læring skal fremmes. Dette kan legge noen føringer for hvilket begrep som vektlegges mer verdi. I rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver står det at «barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 29). For å gjøre dette bør relasjon være preget av «lydhørhet, nærhet, innlevelse og evne og vilje til samspill» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 31). Omsorg er viktig for utvikling, og barn utvikler seg ulikt. Hva som er god omsorg for et barn trenger ikke være god omsorg for et annet barn. Rammeplanen vektlegger også at barna har rett på omsorg og at personalet har en omsorgsforpliktelse overfor enkeltbarnet og fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 29). Altså, barnets behov for omsorg skal ivaretas i barnehagen. Det er en lov som skal sikre barnet dette. Den voksne må være tilstede både fysisk og mentalt og være opptatt av å forstå barnets opplevelse for å kunne møte det på en omsorgsfull måte, å se barnet som subjekt, som Bae skriver om (Bae, 2014).

1.1 Presentasjon og avgrensning av problemstilling

Min problemstilling er: «Hvordan forstår barnehageansatte omsorgsbegrepet og hvordan synliggjøres dette gjennom dokumentasjon i barnehagen?»

For å finne svar på dette vil jeg se på personalets tanker rundt omsorg og hvordan de tenker og forstår omsorg i praksisfeltet. Jeg vil også se på hvordan de jobber med omsorg «utenfor» barna, gjennom dokumentasjon. Dokumentasjon kan være en døråpner som gir grunnlag for kritisk refleksjon og vurdering av egen arbeid. Enkeltbarnets trivsel og utvikling skal observeres og vurderes i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 55-56). Dokumentasjon vil allikevel ikke få like stor plass i oppgaven som barnehageansattes forståelse av omsorgsbegrepet.

Omsorg er like viktig for ettåringen som for femåringen, men møtes individuelt ut fra alder og forutsetninger. I denne oppgaven vil det allikevel være størst fokus på de småbarna som nærmer seg kategorien store barn, som går fra å være to til tre år.

1.2 Begrepsavklaring

Barnet som subjekt og objekt

Barn kan selv uttrykke sine intensjoner fra fødsel. Barn har egne følelser og tanker og rett på sine opplevelser. Det er voksnes ansvar å ta barns uttrykk, verbalt og non-verbalt på alvor (Bae, 2014). Har man dette synet på barn ser man barn som subjekt. Å se barnet som objekt vil si at man har en oppfatning av barndommen at de voksne vet best. Barnet ses på som lite kompetent og barnets utviklingsprosess kan formes slik den voksne ønsker/har behov for (Osnes, Kaarby & Skau, 2012, s.30).

Kritisk refleksjon

Kritisk refleksjon handler om å se på gitte sannheter med et åpent blikk for å kunne gi egne tanker og praksis en ny forståelse og åpne opp for nye muligheter (Hognes, 2010, s. 63). Det

handler om å stille seg spørsmål. Hvorfor gjør man som man gjør? Gjennom kritisk refleksjon vil man endre og utvikle diskurser som råder i barnehagen.

Barns medvirkning

Barns medvirkning er et begrep med stort fokus i nåtidens barnehager og noe man er pålagt å forholde seg til. Det handler om at barns kroppslige og verbale uttrykk skal bli tatt på alvor og barnehagen må ta utgangspunkt i disse uttrykkene og vise respekt for barns opplevelse av verden. Barnehagen skal ha tid og rom for barns medvirkning (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 18). Bae vektlegger det at man evner å tolke barnets uttrykk og møte det på barnets premisser i kommunikasjon (Bae, 2014).

1.3 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven er bygget opp med tre hovedtemaer: teoridel, metodedel og drøftingsdel. I teoridelen vil jeg vise til litteratur om omsorg og dokumentasjon jeg mener er relevant for å belyse viktige aspekter ved dette begrepet sett i lys av min problemstilling. Her vil jeg også trekke inn rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og Barnehageloven som legger tydelige føringer for voksenrollen i barnehagen, selv om dette også er å finne i innledningen. I metodedelen vil jeg utdype mine metodevalg og begrunne disse. Så vil datamaterialet presenteres før dette til slutt drøftes opp mot teorien det er vist til og erfaringsbasert kunnskap. Til slutt vil det komme en konklusjon av oppgaven i tillegg til en oppsummering av innholdet i forhold til problemstilling og mulige tanker videre.

2. Teoretisk bakgrunn

I dette kapittelet vil teori presenteres rundt begrepet omsorg med utgangspunkt i pensumlitteratur fra studiet Bachelor i Barnehagelærerutdanningen, tilleggslitteratur og politiske dokumenter som Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Blant annet er teori knyttet til naturlig og etisk omsorg og yrkesetikk hentet fra Kristin Tholin. Teori knyttet til voksnes definisjonsmakt, barns selvopplevelse og barnet som subjekt er hentet fra Berit Bae. Jeg vil definere omsorg, hva er det? Jeg vil skrive om hvordan man kan handle/kommunisere omsorgsfullt i møte med barnet og om den gode avstanden, hentet fra Bente Ulla. Teorien det vises til brukes som redskap for å gi leser innsikt og vise hvilke perspektiver jeg ønsker å ha fokus på i denne oppgaven (Dalland, 2015, s. 228). Teorien blir også grunnlaget som brukes i drøfting av funn fra datamateriale.

Den norske barnehagetradisjonen har et helhetlig syn på læring der man ser på omsorg, lek og læring i sammenheng med hverandre (Hogsnes, 2010, s. 56). Siden denne oppgaven vil vektlegge omsorg vil det kunne virke som om andre sentrale begrepet som lek og læring ikke stiller like sterkt, men dette er minst like viktig for barnet. Det jeg vil frem til er at omsorg er grunnsteinen for at barnet skal kunne føle trygghet for så å frigjøre seg til lek og læring. Støtter meg til rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver der det står at omsorg gir trygghet og er en forutsetning for barns utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 31). Daniel Sterns (psykolog) teori om intersubjektivitet går ut på dette med å kunne dele fokus og følelser, at to individer i et samspill har felles oppmerksomhet og at begge er bevisst dette (Haugen, 2013, s. 53-54). Hvis et barn signaliserer behov for omsorg, men i samme situasjon har den voksne fokus på læring, da vil omsorg komme i skyggen av læring. Da vil det ene være viktige enn det andre for begge parter, og når ikke fokuset er det samme vil man ikke nå frem til hverandre. Så kan man diskutere dette i forhold til de politiske føringene man er pålagt å forholde seg til i arbeidet i barnehagen gjennom rammeplan og barnehageloven.

2.1 Hva er omsorg?

Omsorg er ikke det enkleste ordet å forklare, for det har ingen fysisk form og kan være vanskelig å beskrive. Omsorg må føles. Omsorg er noe som skjer. Omsorg er et grunnleggende behov barna har. Man kan enkelt si at man gjennom omsorg tar vare på barna og dekker deres fysiske behov som mat, søvn, trøst og at man er tilstedeværende i barns lek og utvikling. Det er måten man gjør dette på jeg synes er interessant, om det er på en god eller mindre god måte.

For å si noe om hva omsorg er vil begrepet belyses fra to sider, fysisk og psyisk omsorg. Fysisk omsorg omhandler i hovedtrekk mat, drikke, stell og søvn. Den kan være lettere å se behovet for den fysiske omsorgen, skriver Bae (Bae, 2014). Den psykiske omsorgen handler om å se barnets intensjoner (Bae, 2014). At du viser at du forstår barnets følelser og lytter og kan møte barnet på en intersubjektiv måte som jeg har skrevet om tidligere (Haugen, 2013). Bae skriver at dette er viktig for barnets mentale helse og selvfølelsen. Det påvirker også relasjon til andre (Bae, 2014). Jeg vil også trekke inn Bowlbys artikkel om små barns stress og angst i barnehagen siden denne oppgaven har ekstra fokus på småbarn, de under tre år. Artikkelen omhandler stress og angst hvis barna ikke utvikler nære sekundær-tilknytning med ansatte i barnehagen. Han skriver om foreldrerollen i dagens samfunn som må bruke mye tid på å arbeide og at det er viktig med sensitive voksne som kan fange opp barns behov i barnehagen (Bowly, 2007, s. 308). Videre skriver han om hvordan barnet kan bli påvirket i negativ retning som går utover psykisk helse ved å være i for eksempel barnehagen. Men at separasjon fra foreldre noen timer vil gå helt fint hvis båndet mellom barnet og stedfortredende omsorgsperson er godt og denne omsorgspersoner bryr seg. Det er viktig for barnet at denne omsorgspersonen er tilgjengelig for barnet for å unngå stress eller frykt i hjernen (Bowly, 2007, s. 311). Dette er et eksempel på hvilke konsekvenser det kan få for barnet å bli møtt med mindre god omsorg. For på en omsorgsfull måte møte barnet som subjekt må man være bevisst barnets mentale, relasjonelle og følelsesmessige siden (Bae, 2014).

2.2 Naturlig og etisk omsorg

Kristin Tholin skriver om to typer omsorg, den naturlige og den etiske omsorg (Tholin, 1999, s. 61-62). Om den naturlige omsorgen skriver hun at alle mennesker er avhengig av hverandre og fra naturens side tar vi vare på hverandre som står oss nær, uten anstrengelse. Det er en selvfølge (Tholin, 1999, s. 61). Det er omsorg gitt med kjærlighet (Haugen, 1998, s.76). Blant barnehagepersonalet handler det om den etiske omsorg. Tholin og Haugen støtter seg til Wel Noddings, en amerikansk pedagog og filosof (Tholin, 1999, s. 62). Etisk omsorg begrunnes med omsorg i sammenheng der vi bør vise omsorg tross man ikke er følelsesmessig knyttet (Noddings, 1984). Tholin spør blant annet om den profesjonelle omsorgen er bra nok for barn som er i barnehagen. Og om den kan erstatte den naturlige omsorgen (Tholin, 1999, s. 5). Haugen skriver om egne erfaringer og opplevelser knyttet til omsorg og at det stilles krav til omsorgsgiver som oppmerksom og åpen i møtet med det unike i den andre og situasjonen (Haugen, 1998, s. 76).

Det er altså den etiske omsorgen som gjelder blant barnehagepersonalet. I følge rammeplan har man en «yrkesetiske forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 29). Dette stiller krav til personalet, som rammeplan også vektlegger. Mange faktorer vil kunne påvirke, blant annet kunnskap, syn på barn, evne til refleksjon og om relasjon er god eller ikke. Berit Bae skriver om hvordan den voksne står i definisjonsmakt overfor barnet når det gjelder barnets opplevelse av seg selv (Bae, 1996, s. 147). Hvordan svarer vi på barns uttrykk og handlinger? Hvordan møter vi barnet med kroppen vår og blikket, spør Ulla (Ulla, 2011, s. 75-76). Som Bae skriver om skal pedagogene veilede og hjelpe barn (Bae, 1996, s. 151). På hvilken måte man gjør dette vil kunne definere om det er på en omsorgsfull måte eller ikke. Er det på en anerkjennende måte der man møter barnet som subjekt eller på en belærende måte der den voksne vet best og barnet ses på som et objekt? Bae er opptatt av kommunikasjon og at man må tenke på hva barnets opplevelse er og møte det med å gjenta barnets utsagt og vise aksept for dette, prøve å forstå hva barnet mener uten å definere selv (Bae, 1996, s. 153). Og at dette er en omsorgsfull måte å møte barnet på.

2.3 Å møte barnet med omsorg

Barn skal møtes med omsorg vektlegger rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 29). I barnehagen handler omsorg om den etiske omsorg, som det tidligere er skrevet om. Det er viktig å ha kunnskaper om den omsorgsfulle væremåten og ha evne til kritisk refleksjon i omsorgssituasjoner. Barns medvirkning, omsorg og avstand og ORION-metoden er tre faktorer jeg ønsker å trekke frem her.

Barns medvirkning er et begrep som har stort fokus i barnehagene og jeg ønsker derfor å koble det til omsorg. Man er forpliktet til å arbeide med barns medvirkning ifølge barnehageloven og rammeplanen. «De (barna) skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger» (Lovdata, 2005, § 1 Formål, 2. ledd). I rammeplanen står at «barns følelsesmessige uttrykk skal bli tatt på alvor» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 18). Medvirkning handler ikke om valg og flertallsavgjørelser. Det handler om etisk praksis (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 24). Videre skriver de at medvirkning «...handler om hvordan mennesker samhandler, lytter til og respekterer hverandre i fellesskap» (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 27). De skriver også om gråten (og uttrykk man ikke kanskje ikke ønsker velkommen) i medvirkningssammenheng. Hvordan møtes den? Blir barnet møtt med omsorg, sett og hørt? Får det medvirke i situasjonen, eller vet den voksne best ut fra sine teorier slik at det demper barnets følelser for å erstatte følelsene med fornuft? (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 68). Når det gjelder barn under tre år og som ikke har utviklet et verbalt språk de klarer å uttrykke seg med må en ha evne til å se de kroppslige signalene. Den franske filosofen Merleau-Ponty legger vekt på at følelser og tanker kommer til uttrykk kroppslig og at de har en kroppslig bevissthet før verbalspråket er på plass (Sandvik, 2006, s. 12). Forså vidt er de kroppslige uttrykkene med oss hele livet også etter utvikling av verbalspråket. Men hos barn uten verbalspråk blir dette deres eneste måte å uttrykke seg gjennom og det er viktig at voksne tar disse uttrykkene på alvor for å kunne møte barnet på en omsorgsfull måte og la det få medvirke i omsorgssituasjonen.

Bente Ulla skriver om hvordan avstand kan være like mye omsorg som nærhet (Ulla, 2011, 76). Dette er spennende og aktuelt i møte med barn. Det er ikke opp til voksne å definere når omsorg trengs, men barnet. Det kan like gjerne være at barnet ikke vil ha nærhet og støtte. Som Ulla skriver videre kan omsorg også frata selvstendigheten (Ulla, 2011, s. 77). Jeg tenker

på det støttende stillas, et begrep som er introdusert av Jerome Bruner (psykolog og pedagog). Dette stillaset kan være en voksen, et annet barn eller noe helt annet som for eksempel en bok. Det skal være noe som er tilgjengelig for barnet som det selv kan velge å benytte seg av (Askeland & Sataøen, 2014, s. 208). La oss si at et barn sitter for seg selv og ser litt trist ut. En voksen kommer til for å trøste barnet, men barnet snur ryggen til og sier «nei». Da har barnet fått tilbud om støtte (trøst). Den voksne trekker seg unna og resultatet er at barnet blir tatt på alvor, det er sett og hørt. Det får være med å definere situasjonen og den voksne støtter barnet, nettopp ved å la være blir barnet møtt med omsorg. «Omsorg skal ivareta, men ikke overta» (Glaser, 2013, s. 69).

Det finnes en metode som er utarbeidet som jeg mener beskriver godt hvordan man kan møte barn på en omsorgsfull måte og som også ivaretar å se barnet som subjekt, ORION-metoden. Denne går ut på at du skal få øyekontakt og følge barnets initiativ, se hva barnet er opptatt av og sette navn på det og snakke med barnet på en fin måte, skap en god dialog der man bytter på å snakke og lytte til hverandre, reagere på ønsket atferd, bekrefte at du forstår det barnet vil kommunisere og tilslutt under disse kriteriene skal du hjelpe å skape en så følelsesmessig og god atmosfære som mulig (Haugen, 1998, s. 136-137).

2.4 Dokumentasjon

«Å dokumentere er å forstå verden på ulike måter. Ved hjelp av dokumentasjon kan vi synliggjøre det å lytte» (Åberg & Taguchi, 2006, s. 19). Gjennom dokumentasjon kan man stå på utsiden å «se» og «lytte» på en opplevd situasjon. Man ser det fra en annen vinkel og det kan sette tanker i spinn. Egen førforståelse og syn vil påvirke hva du tenker og ser, men det kan også åpne dører for å se noe nytt og på en annen måte. Dokumentasjon kan være et bra utgangspunkt for kritisk refleksjon (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 55). Videre skriver rammeplanen at personalet arbeid må synliggjøres og være et grunnlag for både refleksjon og vurdering og at dette er viktig også for at barnehagen skal være en lærende organisasjon i utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 55-56). Rammeplan sier også at man har et ansvar for å planlegge, dokumentere og vurdere arbeidet man gjør i barnehagen. Blant annet

at man gjennom årsplan skal informere om hvordan man ønsker å arbeide med omsorg (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 53-55).

3. Metode

Metode er en framgangsmåte for å finne svar på forsknings spørsmål. Ved å samle inn data får man informasjon til sin problemstilling (Bergsland & Jæger, 2014, s.66). I denne bacheloroppgaven samles det datamateriale fra praksisfeltet som empiri. «Empiri betyr kunnskap som er bygd på erfaring» (Dallan, 2012, s. 115). Dette gjøres gjennom intervju og dokumentanalyse. Det er gjort intervju i to barnehager, en pedagogisk leder og en assistent i hver av barnehagene. Dokumentanalysen ser jeg på som relevant for å belyse erfaringsbasert kunnskap der omsorg tydelig kommer frem på to ulike måter. Denne kontrasten får frem hvor viktig god omsorg er for barna i barnehagen. Andre metoder jeg kunne valgt er observasjon for å forstå hvordan barnehagepersonalet forstår omsorgsbegrepet. Jeg var inne på tanken om å observere i overgangssituasjoner i barnehagen da jeg gjennom erfaringsbasert kunnskap ser at det kan være utfordrende perioder på dagen der barna står i fare for å være samlebandsobjekter. Det kunne gitt meg innsikt og forståelse om omsorg og interaksjoner i samhandling mellom barn-voksne gjennom observasjon av samhandlingene (Dallan, 2012, s. 186). Jeg var allikevel såpass usikker på om denne metoden egentlig ville gi svar på problemstillingen siden de som observeres har rett på å vite hensikten bak observasjonen og at «forskningseffekten kan påvirke observasjonens gyldighet» (Dallan, 2012, s. 207), altså at de som observeres handler noe ulikt fra det de ellers ville gjort, så jeg valgte den bort (Dallan, 2012, s. 207-208).

3.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

Man kan skille mellom kvantitativ og kvalitativ metode som sier noe om hvilken måte man forholder seg til forskning på (Løkken & Søbstad, 2013, s. 34). Ved bruk av kvantitativ metode samler man data som er målbart, for eksempel spørreundersøkelser der man fremstiller svarene i for eksempel tabeller eller prosenter (Bergsland & Jæger, 2014, s. 68-69). Ved bruk av kvalitativ metode søker man ikke svar så vidt, men går mer i dybden gjennom for eksempel intervju og observasjon. Man ser på hverdagshandlingene (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67). Et sentralt begrep innen kvalitativ metode er fortolkning (Bergsland & Jæger, 2015, s. 68). Videre skriver dem om hvordan man må være bevisst hermeneutikk (fortolkningslære) når man for eksempel intervjuer, og at man må være bevisst sine førforståelser (Bergsland & Jæger, 2015,

s. 42). Jeg har valgt kvalitativ metode for å finne svar på min problemstilling gjennom intervju. Jeg ser det som mest hensiktsmessig da jeg ønsker å gå i dybden av hvordan barnehageansatte forstår omsorgsbegrepet og synliggjør det gjennom dokumentasjon.

3.2 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse kan brukes som empirisk materiale i en bacheloroppgave. Enten alene eller i en kombinasjon med andre metoder. Det kan være for eksempel en fortelling (Bergsland & Jæger, 2015, s. 75). Det stilles krav til å vurdere om dette har en verdi som kilde knyttet til om det kan hjelpe til å gi svar på problemstillingen (Bergsland & Jæger, 2015, s. 76). Jeg ønsker å benytte meg av en fortelling, praksisfortelling fra praksisfeltet, som belyser to sider ved omsorgsbegrepet i barnehagen. Samtidig er det et eksempel på hvordan omsorg er dokumentert og som kan tas videre til kritisk refleksjon. Denne praksisfortellingen har et kvalitativt preg der man går i dybden av innholdet (Bergsland & Jæger, 2015, s. 76).

En praksisfortelling er en fortelling hentet fra yrkesfeltet. Den er basert på opplevelser fra virkeligheten. Det er viktig å poengtere at den allikevel ikke gjengir virkeligheten siden den fortelles slik opplever gjengir virkeligheten. En praksisfortelling har et budskap til leser og skal være beskrivende. Fortelleren har en makt der man kan legge vekt på hva man ønsker å formidle og blir preget av fortellerens forståelse (Fennefoss & Jansen, 2004, s. 16-18).

3.3 Intervju

Intervju er en måte å samle datamateriale fra praksisfeltet som empiri og for meg å få belyst hvordan barnehageansatte forstår begrepet omsorg. Den som intervjuer må ivareta det som blir sagt av den som intervjues slik at det blir minst mulig misforståelser. Det er en kvalitativ metode der jeg får fanget opp noens meninger og opplevelser (Dalland, 2015, s. 112). Det er svært få personer som er intervjuet og svarene må ikke ses på som sanne for alle som arbeider i barnehager. Dalland skriver om intervjupersoner som kan være veldig ulike der noen har et rikt og nyansert språk mens andre er strever mer med å uttrykke sine ord (Dalland, 2012, s. 153). Ved å intervju så få personer må man være kritisk til svarenes gyldighet. For å få noen

konkrete svar på problemstillingen så jeg det som hensiktsmessig å benytte intervju som en av metodene. Siden jeg ikke har intervjuet noen tidligere og derfor har lite erfaring valgte jeg strukturert intervju der spørsmålene var utarbeidet på forhånd i en fast rekkefølge (Løkken & Søbstad, 2013, s. 106-107). Alle jeg intervjuet fikk nøyaktig de samme spørsmålene. Dette gjør det enklere når man skal sammenligne svarene i etterkant (Løkken & Søbstad, 2013, s. 107). I ettertid tenker jeg at i et mer avslappet og åpent intervju ville jeg kanskje kunne få frem andre ting som disse barnehageansatte tenker på i forhold til omsorgsbegrepet i barnehagen og dokumentasjon som jeg ikke klarte å belyse i mine spørsmål, men som kunne vært interessant i forhold til problemstillingen.

3.4 Forberedelser til intervju

Siden dette intervjuet er en kvalitativ metode der man går i dybden har jeg valgt å intervju fire barnehageansatte, to pedagogiske ledere og to assistenter. Dette er å foretrekke da man kan få til gode samtaler som gir intervjuer mye å jobbe med i ettertid (Dallanh, 2012, s. 165). Siden rammeplanen vektlegger at «omsorg skal prege alle situasjoner i hverdagslivet» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 31) og at dette skal gjelde alle barnehagene har jeg gjort et tilfeldig valg når jeg skulle finne intervjupersoner (Dallanh, 2012, s. 163). Jeg hadde i forkant utarbeidet en intervjuguide slik at jeg var faglig og mentalt forberedt, men det er viktig å skape en god samtale der den som intervjues får fortelle sine tanker omkring omsorg i sin livsverden fremfor å avbryte ved å stille spørsmål på rad og rekke (Dallanh, 2012, s. 167). Det var også nødvendig å reflektere over min førforståelse av omsorgsbegrepet og prøve å nullstille meg for å åpne opp for nye tanker.

Før selve intervjuet informerte jeg om hvem jeg er og om utdanningen. Jeg fortalte bakgrunnen for hvorfor jeg ønsket å skrive om omsorg i min bacheloroppgave. I forkant av intervjuet fikk disse informasjon om tema for bacheloroppgaven og antatt tid det ville ta. Jeg informerte om at jeg ville ivareta deres anonymitet og den pålagte taushetsplikten, som Dallanh vektlegger (Dallanh, 2012, s. 166).

3.5 Ethiske retningslinjer

I denne bacheloroppgaven dreier det som om forskningsetikk som omhandler planlegging og gjennomføring. Man må tenke utenfor seg selv. I planleggingsfasen kan det være nødvendig å tenke på hvem som vil ha nytte av den kunnskapen det viser til/kommer frem til gjennom oppgaven. I gjennomføringen må man møte menneskene som involveres med å ivareta personopplysningsloven og også være seg bevisst at man er i en studentrolle og ikke må gå utenfor den. Informasjon om anonymitet og taushetsplikt. Ethiske retningslinjer må også ivaretas når man legger frem sine funn (Dallan, 2012, s. 96-100). Den som intervjues og barnehagene skal på ingen måte føle seg utlevert på en ubehagelig måte (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Et intervju er ingen symmetrisk samtale siden den ene deler sine tanker og kunnskap mens den andre mottar (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Det er derfor viktig at den som intervjuer er ydmyk og viser respekt for den andre slik at man kan føle likeverd.

3.6 Kildekritikk

Kildekritikk handler om å finne frem til litteratur som faktisk kan belyse det du trenger svar på for så å gjøre rede for denne litteraturen (Dallan, 2012, s. 68). Man må se på hovedemne og søke litteratur rettet mot dette. I en bacheloroppgave skriver man om noe innenfor den litteraturen man er presentert for i løpet av utdanningen. Man har derfor en viss anelse på hvilke litteratur som hører innunder sin problemstilling. Litteratur som er presentert i utdanningen ser jeg på som gode kilder siden de er benyttet som pensumlitteratur i en høyskoleutdanning og gir et innblikk i innflytelsesrike forfattere (Dallan, 2012, s. 68). Tillegglitteratur som er benyttet er gode tips fra veileder med mye kunnskap og oversikt over gode forfattere på tema omsorg.

4. Presentasjon av resultater

4.1 Hvordan forstår barnehageansatte omsorgsbegrepet?

I dette kapittelet skal jeg presentere mine funn i en felles beskrivelse slik de fire jeg intervjuet forstår omsorgsbegrepet og omsorg knyttet til dokumentasjon. Jeg vil presentere tema i spørsmålene i hvert avsnitt til deg som leser. Spørsmålene finnes også som vedlegg. Intervjuene ble gjort på et lite avgrenset rom slik at vi ikke ble forstyrret utenfra. Intervjuene foregikk slik at jeg og den som ble intervjuet satt rett ovenfor hverandre og med pc på bordet slik at vi begge kunne se mens jeg noterte underveis. Jeg fikk bekreftelser underveis mens jeg noterte ned hvordan de fremstilte svarene. Ulempen med å notere underveis er at jeg ikke kunne få med meg alt, som for eksempel de nonverbale uttrykkene. I tillegg når jeg spurte for å få bekreftelser underveis hørte jeg at jeg brukte mine egne ord for å bekrefte svarene. Dette kan være uheldig siden noen ord kan bli omformulert. Jeg kan se at det var en forskjell i svarene fra de pedagogiske lederne kontra assistentene. Fra de pedagogiske lederne var svarene mer utfyllende og de reflekterte mer rundt spørsmålene. Det kan derfor se ut som at de med mer kompetanse gjennom utdanning har tilegnet seg kunnskaper om omsorg og viser dette på en dypere måte og med et mer tverrfaglig perspektiv. Nå kommer presentasjon av resultatene.

På hva som vektlegges i begrepet omsorg i barnehagen trekker alle frem de fysiske behovene som mat, drikke og søvn. Det å være følelsesmessig nær barnet, gi det trygghet, nærhet og trøst. Den voksne skal være den trygge basen. Barnet skal bli sett og hørt og oppfattet på riktig måte. Grensesetting også er omsorg.

På spørsmål om det fins nok retningslinjer og informasjon om hvordan man bør utføre omsorg i barnehagen svarer noen at det står lite om det i rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, mens andre vektlegger rammeplan som gir god informasjon om dette og at man også må forholde seg til Barnehageloven som også gir retningslinje for arbeid med omsorg i barnehagen. Det kommer også frem dette med at vi alle har ulike erfaringer selv med omsorg og at dette påvirker hvordan man møter barnet. Barn opplever også omsorg ulikt. Der en

voksen mener det gis god omsorg trenger ikke barnet være enig. Det er større fokus på barns medvirkning som da ivaretar omsorg bedre siden barnet har mer rettigheter. Syns det burde vært mer litteratur om omsorg i utdanningen og større krav til kritisk refleksjon. Savner eget temahefte om omsorg. Bemanningsnormen som sier er barnet er tre år fra det året det fyller tre år skaper utfordringer knyttet til bemanning når de som er født seint på året regnes som tre år da det i realiteten akkurat har fylt to år. I den ene barnehagen arbeider de med standarder for hvordan de skal møte barnet i rutinesituasjoner for å sikre seg at de alltid har fokus på barnet.

På spørsmål om barnehageansatte tenker over begrepet omsorg i praksis og i her-og-nå situasjoner var svaret at omsorg skjer hele tiden og at man må være mentalt til stede. Omsorg skjer også når barna ikke er der, i foreldresamtaler og vurdering ved bekymring. Noen svarer at omsorg bør ligge naturlig i deg når du jobber i barnehagen. Mens noen er opptatt av å se de stille barna, de som trekker seg unna. Og at det er viktig at de voksne er den trygge basen barnet hele tiden kan komme til. Det er viktig med voksne som stopper opp og viser barnet at det er sett og hørt.

På spørsmål om utfordringer knyttet til omsorg trekkes det frem at man har ulike erfaringer selv som påvirker arbeidet. Om personalet har ulike syn på barn skaper det utfordringer om å skape felles tilnæringsmåter og felles barnesyn og at dette krever tid og veiledning. Det kan være vanskelig å påpeke hvis man mener andre svikter på omsorgsdelen. Barn har ulike omsorgserfaringer fra hjemmet som kan komme i konflikt med det barnet møter i barnehagen. Dette kan gjøre at barnet kommer i konflikt med seg selv. Tiden skaper også utfordringer, hvor mye tid kan man egentlig bruke på en-til-en-relasjon? Det at noen barn krever mer enn andre går ut over andre som har krav på samme oppmerksomhet fra de voksne. Fravær blant personalet skaper også utfordringer og de som er igjen føler ikke de strekker til. Barnet får kanskje ikke sitte på fanget så lenge som det ønsker.

På spørsmål om omsorg dokumenteres på lik linje som andre aktiviteter i barnehagen svarer alle nei. Det er mye større fokus på dokumentasjon av aktiviteter og læringsprosesser. Omsorg

dokumenteres for det meste i foreldresamtaler da man snakker om trivsel. Årsaken tror noen er at omsorg skjer hele tiden.

På det siste spørsmålet om omsorg evalueres er svaret ja. Det evalueres i medarbeidersamtaler, på basemøter og personalmøter. Man evaluerer personalets væremåte i omsorgssituasjoner og at man må alltid se på seg selv, ikke faktorer hos barnet. Omsorg kan være et sårt tema å snakke om, men svært viktig. Også på foreldresamtaler.

5. Praksisfortelling

Før jeg tok fatt på mine praksisperioder hadde jeg en indre forestilling om den gode og omsorgsfulle væremåten i barnehagen. Dette fikk jeg bekreftet er gjeldende. Men i løpet av utdanningen fikk jeg også se en annen side av barnehagehverdagen der jeg observerte at etterlengtet omsorg måtte vike for læringsmål. Denne erfaringsbaserte kunnskapen vil jeg nå illustrere med en praksisfortelling fra en av mine praksisperioder. Gjennom kommunen arbeidet barnehagen med et prosjekt som gikk ut på at barna skulle kle på seg selv.

Avdelingen med to- til femåringer skal ut og det er mye aktivitet i garderoben. Nora (2;10) og Fredrik (2;10) er de siste barna igjen i garderoben. De ligger langflate på gulvet og vil ikke kle på seg. Kroppene vrir seg rundt. Nora gråter og Fredrik kaster klærne rundt seg med et sint blikk. Kari, den voksne, sitter på en benk og sier strengt: «Nå må dere kle på dere. Nå har dere brukt lang tid igjen og alle de andre er ute». Tiden går, men det er ingen fremgang. Tilslutt tar Wenche, en annen voksen, Nora på fanget sitt og hjelper henne på med uteklærne mens hun snakker om hva de kan gjøre ute. Kari sier til Wenche «Nå lar du seg lure». Nora slutter å gråte og spør om Wenche kan ake sammen med henne ute. «Ja, det kan vi gjøre» svarer Wenche. Når Nora er klar hjelper Wenche Fredrik på med klærne. Han tar på seg vottene selv med et smil og sammen går dem ut.

6. Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte materialet jeg har presentert i lys av teoriene jeg har valgt å legge vekt på i denne oppgaven. Det skal vises til hvordan mine funn svarer til problemstilling. Erfaringsbasert kunnskap og egne synspunkter vil også komme frem i dette kapitlet (Dallanh, 2012, s. 229). Å drøfte vil si å belyse flere sider ved noe der man argumenterer med teori eller empiri. Sammenheng mellom teoretiske perspektiver, problemstilling og funnene må komme frem (Dallanh, 2012, s. 143). Dallanh deler drøftingen inn i fire faser; systematisering, analyse, vurdering og tolkning (Dallanh, 2012, s.143). Man må systematisere materiale for å få oversikt over de opplysningene man har og vurdere de kritisk i forhold til hva du trenger for å svare på problemstillingen. Det man tar med må være relevant. Gjennom analysen får man et bilde av hva materialet forteller og danne et helhetsinntrykk. Materiale må også vurderes med et kritisk blikk. Man må være bevisst forskningseffekten, det vil si at de som er intervjuet kan ha svart ut fra det intervjuer ønsker å høre. I tolkningsfasen må man reflektere kritisk over egen data siden man kan tolke det noe annerledes enn det for eksempel intervjupersonene mente. Man tolker også ut fra egen forståelse. Det vil være viktig å kunne ivareta den andres perspektiv (Dallanh, 2012, s. 143-146). Jeg ser helheten i teksten i mine funn, men det vil være nødvendig å dele opp teksten noe før jeg tar det med til drøfting. Med dette i tankene skal jeg nå drøfte mine funn. Jeg deler det opp i to deler med fokus på intervjuet i den ene delen og praksisfortellingen i den andre delen.

6.1 Drøfting av intervju

Barnehageansatte i dette intervjuet mener jeg forstår omsorgsbegrepet på en god måte og har mange gode synspunkter som gir meg økt forståelse for hvordan omsorg fungerer og praktiseres i barnehagen. De fysiske og psykiske sidene ved omsorg trekkes godt frem av de som er intervjuet og gir med dette et inntrykk av hvordan omsorgsbegrepet forstås. Som det kommer frem i intervjuet handler omsorg om å være følelsesmessig nært og mentalt tilstede med barnet. Dette kan knyttes til Daniel Stern teori om intersubjektivitet som sier at to individer deler følelser (Haugen, 2013, s. 53-54). Det å gi barnet trygghet og at den voksne er barnets trygge base vil kunne bidra til å motvirke stress og angst hos barnet (Bowly, 2007). Artikkelen til Bowly er interessant fordi den tar opp hvordan det er for barn å være borte fra

sine nærmeste omsorgspersoner. Jeg mener det er viktig for barnehageansatte og ha kunnskaper om dette for å kunne møte barnets omsorgsbehov mens det er i barnehagen. Det handler om den yrkesetiske forpliktelsen man har til å møte barnet på en omsorgfull måte slik rammeplanene sier og den etiske omsorgen som Tholin skriver om (Tholin, 1999). Det er forståelig at man ikke har den naturlige omsorgen Tholin beskriver (Tholin, 1999). Men jo mer viktig er det å være klar over sin yrkesetiske forpliktelse og hva den innebærer. Barn er mer i barnehagen nå enn tidligere og gjennom erfaringsbasert kunnskap viser det seg at mange barn har full uke med lange dager i barnehagen. Barna har to parallelle omsorgssystemer som virker utfyllende på hverandre, barnehagen og hjemmet. Barnehagen får da en stor betydning for barnet og omsorgskvaliteten bør derfor stilles større krav til (Glaser, 2013, s. 69).

Et annet funn i intervjuene er dette med barnehageansattes egne erfaringer om omsorg fra egen liv og hvilket syn man har på barn. Dette synes å påvirke hvordan barnehageansatte forstår omsorg og det får en betydning for hvordan barnet blir møtt i barnehagen. Som jeg tidligere har skrevet om står den voksne i definisjonsmakt overfor barnet som vil påvirke hvordan barnet opplever seg selv (Bae, 1996, s. 147). Hvis den voksne får definere omsorg selv, vil barnet bli møtt med oppmerksomhet og en åpen voksne slik Haugen skriver om? (Haugen, 1998, s. 76). Jeg mener barnet kan stå i fare for at den voksne skal få bestemme hva som er god omsorg, men som kan være dårlig omsorg i barnets øyne. Jeg tenker på dette med å se barnet som objekt der den voksne vet best (Osnes, Kaarby & Skau, 2012, s.30). Det at egne erfaringer påvirker møtet med barnet kan også komme barnet til gode tenker jeg. Det kan være at den voksne har gode erfaringer som omsorgsmottaker og klarer å videreføre dette til barnet slik at det føler seg sett og kan være trygg på at den voksne virkelig bryr seg og er der for det. Gjennom erfaringsbasert kunnskap ser jeg at det kan være stor forskjell i hva voksne mener er god omsorg. Noen mener man må være litt harde mot barna fordi livet blir ikke lettere og man må takle det som kommer. Mens andre er mer opptatt at man skal møte barna med respekt slik at de blir sett og hørt, og at dette gir de trygghet til å takle senere utfordringer og også møte andre igjen på en god måte. Jeg tenker at man bør dokumentere omsorgssituasjoner der man ser at personalet har ulik forståelse av omsorg. Denne dokumentasjon kan være utgangspunkt for kritisk refleksjon slik at man i fellesskap kan åpne opp og få en ny, kanskje felles, forståelse (Hognes, 2010, s. 63).

Større fokus på barns medvirkning sikrer bedre omsorg, kommer det frem i intervjuet. Som nevnt tidligere slås barnehageloven fast at barn har rett på å medvirke (Lovdata, 2005, § 1 Formål, 2. ledd). Og som Johannesen og Sandvik vektlegger handler medvirkning om samhandling, respekt og det å lytte (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 27). Jeg tenker at det å ha kunnskap om barns medvirkning og hva det betyr er viktig for alle som arbeider i barnehagen. Med kunnskap kan man kanskje se noe på en ny/annen måte og det vil påvirke hvordan barnehageansatte ser på omsorgsbegrepet og får betydning for praksis. Ved å åpne opp for barns medvirkning i omsorgssituasjoner vil barnet få definere omsorgsbehovet selv og hvilken nærhet eller avstand det har behov for, som Ulla skriver om (Ulla, 2011, s. 76).

Et interessant funn i undersøkelsen er at omsorg ikke synliggjøres gjennom dokumenteter på lik linje med andre aktiviteter i barnehagen. Det kommer da i skyggen og jeg mener omsorgsbegrepet fremstår som mindre viktig. Dokumentasjon er viktig for å kunne se ting fra en annen side, til å se en opplevd situasjon fra utsiden. Som Åberg og Taguchi skriver om vil det åpne opp for å forstå på ulike måter (Åberg & Taguchi, 2006, s. 19). Det kommer frem at årsaken kan være at omsorg skjer hele tiden. Lek og læring skjer også hele tiden, men vektlegges mye mer i dokumentasjon. Hvorfor er det sånn? Det høres jo bra ut at omsorg er tilstede hele tiden. Men ligger det så naturlig i alle som arbeider i barnehagen at det ikke er nødvendig å løfte begrepet opp til dokumentasjon? Jeg mener man står i fare for å unngå kritisk refleksjon og man tar det da for gitt at det man gjør er god nok omsorg. Hvis man ikke synliggjør omsorg gjennom dokumentasjon vil man heller ikke ha noe fast man kan bruke som grunnlag for kritisk refleksjon og vurdering. I tillegg står man jo da i fare for er at det ikke skjer en utvikling på dette området, slik rammeplanene vektlegger er viktig med dokumentasjon (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 56). Barnehagen skal være en lærende organisasjon og da må et så sentralt begrep som omsorg løftes frem. Å løfte frem omsorg vil også gi begrepet en verdi som kan bidra positivt for hvordan barnehageansatte forstår omsorgsbegrepet. Barnehagen er ifølge rammeplanen pålagt at den blant annet skal vise i årsplan hvordan de ønsker å arbeide med omsorg. Dette tenker jeg gir et godt grunnlag man kan vise til gjennom dokumentasjon senere, siden det man lover foreldrene i årsplanen bør synliggjøres gjennom dokumentasjon. Gjennom erfaringsbasert kunnskap viser det seg at det er viktig å dokumentere læringsaktiviteter. Det kan virke som dette er spennende både for personalet, barna og foreldrene. Kan det være at omsorg ikke er like spennende og at det derfor ikke i like stor grad synliggjøres gjennom dokumentasjon? Dette kan være et eget tema for

kritisk refleksjon der man arbeider frem mot å bevisst legge til rette for at også omsorg dokumenteres, for eksempel gjennom didaktisk planlegging. Didaktikk handler om å bli bevisst hva man gjør i barnehagen, hvordan man gjør det og hvorfor. Det gir et godt grunnlag for bevisstgjøring og refleksjon (Rønning, 2013, s. 39). Man kan tenke nye veier der man for eksempel dokumenterer omsorg i aktiviteter og læringsprosesser, for som de som intervjuer sier skjer omsorg hele tiden. Da gjelder det bare å tydeliggjøre det bedre.

Tross lite dokumentasjon om omsorg så evalueres det innad i personalgruppa. Funn fra intervju viser dette. Dette er i tråd med hva rammeplanen sier. Den ene som ble intervjuet la ekstra vekt på at man må se på den voksne, ikke på barnet. Man må se på seg selv og hvordan man møter barnet. Hvordan bruker man kroppen og blikket, som Ulla skriver om (Ulla, 2011, s. 75-76). Jeg tenker det kan være lærerikt å la de andre voksne beskrive din væremåte i omsorgssituasjon, men dette krever full tillit og trygghet hos hverandre og er bare en interessant tanke. Jeg tenker at ORION-metoden kan brukes som et verktøy for å evaluere seg selv i omsorgssituasjoner. Hvis det er slik at omsorg skjer hele tiden tenker jeg at det er ekstra viktig å ha noe håndfast å vurdere det opp mot.

6.2 Drøfting av praksisfortelling

Jeg begynte å tenke mye på omsorg i barnehagen når jeg observerte dette. Når går grensen mellom omsorg og støtte til utvikling? Voksne har jo et ansvar for å hjelpe barn til å bli selvstendige, men skal barnet kle på seg selv akkurat når det passer oss voksne? Eller skal det blir møtt med det behovet de har og få lov til å bruke den tiden det trenger? Det finnes ikke bare ett riktig svar som gjelder for alle, men det fins flere måter å nå et mål på. Så må man tenke på at det kan ligge mange årsaker bak utfordrende væremåter. I arbeid med barn tenker jeg at man bør kunne ha individuelle planer for enkeltbarn, ikke likt mål for alle. I rammeplan står det at barnehagen skal gi barn utfordringer tilpasset barnet alder (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 8). Videre står det om omsorg i hverdagslivet og at det skal «...komme til uttrykk når barn leker og lærer, i stell, måltider og påkledning» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 31).

I denne praksisfortellingen er det to barn som jeg vil si ikke blir møtt med en omsorgsfull væremåte slik den voksne ifølge rammeplanene er pålagt. Den yrkesetiske forpliktelsen om å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen kommer heller ikke frem. Denne plikten har man uavhengig av følelsesmessig tilknytning. Det kan virke som barna og den ene voksne ikke deler følelser og fokus, slik Sterns teori om intersubjektivitet går ut på (Haugen, 2013, s. 53-54). Mens barna uttrykker et omsorgsbehov har kanskje den voksne fokus på læring og dette fører til at de ikke når fram til hverandre og opplever ikke denne intersubjektiviteten. Jeg vil påstå at en slik episode ikke er skadelig for barnet ved et enkelttilfelle, men skjer dette ofte vil det kunne få dypere konsekvenser. Jeg tenker på utvikling av stress, slik Bowlby beskriver kan oppstå hvis barnet og den stedfortredende omsorgspersonen ikke har et nært og godt forhold.

I forhold til psykisk helse og stress vil jeg knytte det til Nora og Fredrik. De har ikke fylt tre år enda, men er på en avdeling med 3-, 4- og 5-åringer. De er i realiteten 2 år og er da småbarn (Haugen, Løkken & Röthle, 2013, s. 13). Det er ganske typisk for mange toåringer i norske barnehager at dem regnes som tre år det året de fyller tre. I praksisfortellingen kan det se ut som det stilles like krav til dem som til de andre barna på avdelingen, noe dem kanskje ikke klarer å leve opp til enda. I denne situasjonene blir det mye negativ kommunikasjon og relasjonen blir heller ikke styrket. Barnet føler kanskje det ikke mestrer situasjonen. Kroppsspråket taler for indre tanker og det er opp til voksne å tolke og ordsette handlingene (Haugen, Løkken & Röthle, 2013, s. 14). Vi voksne må være åpne for kritisk refleksjon. Vi må tenke over hvordan barnet opplever seg selv i slike situasjoner, og hvilken rollemodell man er for barnet som skal ut å skape gode relasjoner selv senere i livet.

Dette som Bae skriver om den voksnes definisjonsmakt og barns selvoppfattelse kommer også frem i praksisfortellingen. Den voksne viser en makt overfor barnet, kanskje presset av prosjektet fra kommunen om at de skal kle på seg selv. Man bør ha evne til kritisk refleksjon for å se hvordan man selv møter barnet og evne til å reflektere over hvordan barnet opplever seg selv (Bae, 1996). Slik jeg ser det i denne praksisfortellingen er det den voksne som definerer situasjonene. Barna får heller ikke medvirke siden deres følelser og uttrykk ikke blir

tatt på alvor av den ene voksne. Dette strider mot rammeplanenes føringer for arbeidet i barnehagen om barns medvirkning.

Etter en stund tar en annen voksen barnas kroppslige uttrykk på alvor, slik Sandvik skriver om i Temaheftet for de yngste barna i barnehagen (Sandvik, 2006). Hun setter seg ned på gulvet, kommer nær barna ved å ha de på fanget og hjelpe på med klærne. Den voksne reagerer på ønsket atferd hos barnet og det skjer en kommunikasjon mellom barna og den voksne som får form som en dialog. Dette er ifølge ORION-metoden en god måte å møte barn med en omsorgsfull væremåte (Haugen, 1998, s. 136-137).

Praksisfortellingen viser to måter å møte barn på; barn som objekt og barn som subjekt. Først kan man se barna som møtes som objekt. Deres følelser og uttrykk ikke blir tatt på alvor (Bae, 2014). Den voksne bruker sin definisjonsmakt og påvirker barnets opplevelse av seg selv (Bae, 1996, s. 147). Dette på en mindre omsorgsfull måte. Så kommer en annen voksen som møter barna som subjekter. Deres uttrykk blir tatt på alvor og møtt med en omsorgsfull væremåte der barna får være med å definere situasjonen. Disse kontrastene kommer tydelig frem og måten barna forandrer seg på er en verdifull erfaring å ta med seg videre. En slik praksisfortelling med så tydelige kontraster i møte med barna vil jeg si er et godt grunnlag for kritisk refleksjon og det er viktig at sånne erfaringer dokumenteres slik at det kan tas med til for eksempel et personalmøte eller avdelingsmøte.

7. Oppsummering og konklusjon

Gjennom teori, datamaterialer og drøfting har jeg i denne bacheloroppgaven svart på problemstillingen «Hvordan forstår barnehageansatte omsorgsbegrepet og hvordan synliggjøres dette gjennom dokumentasjon i barnehagen?». Det har vært spennende å intervju de fire personene med erfaring fra barnehagens hverdagsliv. Funnene resulterer i at omsorg er et tema disse fire har stor forståelse og mye kunnskap om og at de jobber bevisst med dette. Samtidig er det utfordringer knyttet til om man strekker til når man skal møte barnas behov for omsorg der tiden og noen ganger liten voksentettheten ser ut til å kunne hindre personalet i å gi barn den omsorgen de har rett på ifølge rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Funn fra praksisfortellingen viser at voksnes egne erfaringer med omsorg kan se ut til å prege definisjonsmakten overfor barnet. Den viser også hvordan synet på barn som subjekt vil ivareta en omsorgsfulle væremåte og at dette kan få en positiv betydning for barna.

Det har vært veldig interessant å arbeide med omsorgsbegrepet på en dypere måte. Det er et sentralt begrep tilknyttet barnehagen og som skal prege arbeidet man gjør. Samtidig er det i nåtiden stort fokus på læring i barnehagen som gjør at omsorg står i fare for å ikke vektlegges like mye lenger. Funnene viser at omsorg ikke dokumenteres slik som andre aktiviteter og læring i barnehagen. Dette er tankevekkende.

Gjennom innhenting av datamaterialer via intervju møtte jeg svært engasjerte barnehageansatte som arbeidet bevisst med omsorg i barnehagen. Dette har vært oppløftende for meg og gitt meg enda mer inspirasjon til å kjempe for omsorgsbegrepets betydning i norske barnehager. Jeg ser det som en grunnmur. Blir den ikke bygget godt nok kan det få konsekvenser senere. Til videre refleksjon hadde det vært interessant å undersøke omsorgsbegrepet med samme problemstilling i forhold til skolestarterne som er i en fase der det er viktig at de blir selvstendige og trygge i seg selv før de går over til skolen.

8. Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Bae, B. (2014). *Å se barn som subjekt – noen pedagogiske konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Bowly, R. (2007). *Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them*. Attachment & Human Development.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Fennefoss, A-T. & Jansen, K. E. (2004). *Praksisfortellinger – på vei til innsikt og forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Glaser, V. (2013). *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Haugen, S. (1998). *Omsorg og pedagogikk- kvalitet i barnehagentilbud for små barn*. Gjøvik: Det Norske Samlaget.

Haugen, S. (2013). *Barnehagen – arena for små barns opplevelse av mestring og glede over livet*. I Røthle, M. (Red.), Haugen, S. & Løkken G. *Småbarnspedagogikk- Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. utg., s. 49-68). Oslo: Cappelen akademisk forl.

Haugen, S., Løkken, G. & Røthle, M. (Red.). (2013). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forl.

Hogsnes, H. D. (2010). *Barnehagen i endring*. I H. D. Hogsnes (Red.), M-L. Angell og S. Nordtømme. *Barnehagens læringsliv*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning – noen perspektiver*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (rev. utg.). Lokalisert på <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan/Rammeplan-for-barnehagens-innhold-og-oppgaver/>

Lovdata (2005). *Lov om barnehager*. Lokalisert på: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_1

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Noddings, N. 1984. *Caring. A feminine approach to ethics and moral education*. University of California press.

Osnes, H., Kaarby, K. M. E. & Skaug, H. N. (2012). *Kropp, helse og bevegelse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Rønning, G. S. (2013). *Rammeplan for barnehagen, hva så?* (2. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Sandvik, N. (2006). *Temaheftet om de minste barna i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Tholin, K. (1999). *Why care about caring? Perspektiver på etisk omsorg i barnehagen*. Oslo: HiO-trykkeriet.

Ulla, B. (2011). *Omsorgens omfattende områder- kritisk refleksjoner om omsorg i barnehagen*. I Rhedding-Jones, J. (Red.). & Otterstad, A-M. *Barnehagepedagogiske diskurser*. Oslo: Universitetsforlaget.

Åberg, A. & Taguchi, H. L. (2006). *Lyttende pedagogikk – etikk og demokrati i pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Følgeskriv fra Høgskolen i Hedmark

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2016 - følgeskriv

I følge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner.

Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student: Marianne Døhlen Solbakk
studium: Barnehagelærerutdanning
arbeider med bacheloroppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i
Hedmark

Studentens veileder ved Høgskolen er Kristin Elisabeth Søby

Med vennlig hilsen
Høgskolen i Hedmark

Karin Moen og Inger Vigmostad
Studieledere

Vedlegg 2: Intervjuguide

1. Hva vektlegger du i begrepet omsorg i barnehagen? Hva er viktig?
2. Føler du at det fins nok retningslinjer om å utføre omsorg i barnehagen? (Informasjon o.l).
3. Tenker du over begrepet omsorg i praksis og i her-og-nå situasjoner?
4. Synes du det er noen utfordringer knyttet til omsorg i barnehagen?
5. Føler du at omsorg dokumenteres på lik linje som andre aktiviteter i barnehagen?
6. Opplever du at omsorg evalueres?